

ÅMHM
Att:
Norragatan 17
22100 Mariehamn

Tillsynsärende över äldreomsorgens egenkontrollplan, personalens anmälningsskyldighet och väntetider

ÅMHM initierade 17.09.2021 ett tillsynsärende, med stöd av 7 § i landskapslag (ÅFS 2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland med fokus på den kommunala äldreomsorgen och efterlevnaden av de lagstadgade kraven på egenkontroll och personalens anmälningsskyldighet utifrån 47 och 48 §§ i landskapslag (ÅFS 2020:12) om socialvård samt kraven om offentliggörandet av väntetider enligt 23 § i äldrelag (ÅFS 2020:9).

Landskapslag (ÅFS 2020:12) om socialvård 47 § Egenkontroll

En verksamhetsenhet inom socialvården eller annan aktör som ansvarar för den samlade verksamheten ska göra upp en plan för egenkontroll för att säkerställa socialvårdens kvalitet, säkerhet och ändamålsenlighet. Planen ska vara offentlig framlagd, förverkligandet av den ska följas upp regelbundet och verksamheten utvecklas utifrån den respons som regelbundet samlas in från klienterna och verksamhetens personal.

Närmare bestämmelser om innehållet i samt utarbetandet och uppföljningen av planen för egenkontroll kan utfärdas genom landskapsförordning.

Landskapslag (ÅFS 2020:12) om socialvård 48 § Personalens anmälningsskyldighet

Personer som ingår i socialvårdens personal eller arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande eller som självständiga yrkesutövare ska agera så att den socialservice som ges till klienten är av god kvalitet.

En person som avses ovan i 1 mom. ska utan dröjsmål meddela den person som ansvarar för verksamheten om han eller hon vid skötsel av sina arbetsuppgifter lägger märke till eller får kännedom om ett missförhållande eller en uppenbar risk för ett missförhållande vid tillhandahållandet av socialvård för klienten. Den person som tar emot en anmälan ska anmäla ärendet till den ledande tjänsteinnehavaren inom kommunens socialvård.

Anmälan ska göras trots sekretessbestämmelserna.

Kommunen och en privat serviceproducent ska informera sin personal om anmälningsskyldigheten och omständigheterna i anslutning till tillämpningen av

den. Anvisningar för förfaringssättet vid tillämpningen av anmälningsskyldigheten ska ingå i den plan för egenkontroll som avses i 47 §. Den person som gjort anmälan får inte bli föremål för negativa motåtgärder till följd av anmälan.

Äldre lag (ÅFS 2020:9) 23 § Offentliggörandet av väntetider

Kommunen ska på sin hemsida och i det informationsblad som distribueras till alla hushåll i kommunen offentliggöra uppgifter om uppskattad väntetid till kommunens socialservice. Uppgifterna ska uppdateras åtminstone en gång per halvår.

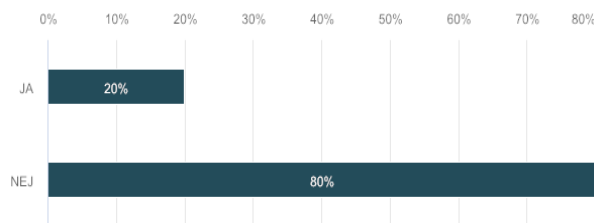
Resultat

ÅMHM begärde genom utskick av ett foljebrev innehållande en länk till en webbaserad frågeenkät. Frågeenkäten var riktad till äldreomsorgen i samtliga sexton åländska kommuner samt kommunförbundet Oasens vård- och rehabiliteringscenter (Oasen) att ge sitt svar utgående från ovanstående lagbestämmelser. Enkäten fanns öppen på den webbaserade undersökningsplattformen Webropol under tiden 17.09-04.10.2021. Tillsynsprojektet omfattar 17 respondenter. Till ÅMHM har 15 svar inkommit. Äldreomsorgsledare för Kökar och Sottunga samt äldreomsorgsledare för Lemland och Lumparland ansvarar var för sig för två kommuner och har inkommit med gemensamt svar för sina kommuner. Således är svarsprocenten 100 %.

1.1 Äldreomsorgen har en egenkontrollplan

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 47 §

Antal svar: 15

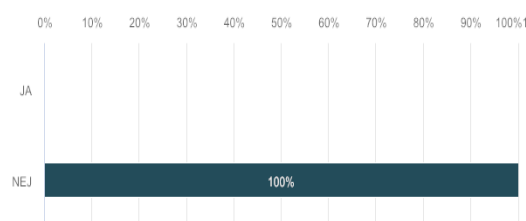
	n	Procent
JA	3	20,0%
NEJ	12	80,0%

Tre kommuner har svarat jakande på frågan med motiveringen att de har en egenkontrollplan som är färdig/nästan färdig att antas under hösten 2021. De kommuner som svarat nekande på frågan motiverar sitt svar med att arbetet är påbörjat, arbetet är en stor process, arbetet ska godkännas i äldreomsorgsnämnden eller att arbetet pausats på grund av den arbetsbelastning corona-pandemin medfört. Femton kommuner saknar en officiellt antagen och på kommunens hemsida publicerad egenkontrollplan. Endast Lemlands kommun har en egenkontrollplan som uppfyller lagens krav.

1.2 Äldreomsorgens plan för egenkontroll finns offentligt framlagd

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 47 §

Antal svar: 15

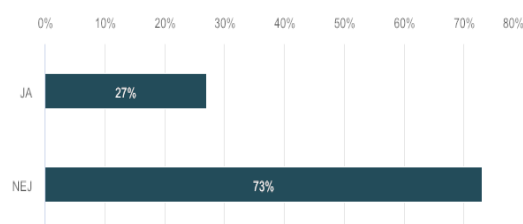
	n	Procent
JA	0	0,0%
NEJ	14	100,0%

Samtliga kommuner har svarat att de inte har en offentligt framlagd egenkontrollplan. Kommunerna motiverar detta med att planen är under bearbetning. Flera kommuner uppger i sitt svar att det finns delplaner (jmf Valvira¹ anvisning) som skall ingå i egenkontrollplanen. Dessa delplaner skall revideras och sammanfogas i en enhetlig egenkontrollplan i enlighet med socialvårdslagens bestämmelser. Alla kommuner uppger att när egenkontrollplanen är färdigställd och antagen av kommunens äldreomsorgsnämnd kommer den att publiceras på kommunens hemsida.

1.3 Äldreomsorgen följer regelbundet upp och utvecklar egenkontrollplanen

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 47 §

Antal svar: 15

	n	Procent
JA	4	26,7%
NEJ	11	73,3%

Kommunerna har styrdokument för personal och vård. Dessa dokument ingår i kommunens äldreomsorgsplan. De kommunerna som svarat ja på frågan uppger att styrdokumentet regelbundet följs upp och att personalen är delaktig i arbetet att ta fram en egenkontrollplan. De kommuner som svarat nej på frågan motiverar

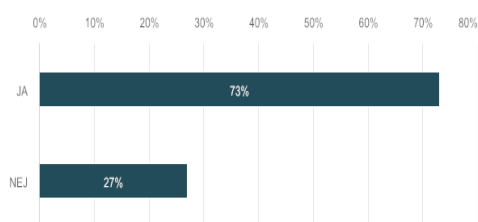
¹ Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) föreskrift 1/2014; Föreskrift om planen för egenkontroll för privat och offentlig äldreomsorg: innehåll, uppgörande och uppföljning.
<https://www.finlex.fi/sv/viranomaiset/normi/562001/41771>

svaret med att de inte har en fastställd egenkontrollplan som uppfyller socialvårdslagens bestämmelser.

1.4 Äldreomsorgen samlar regelbundet in åsikter om verksamheten från klienter och personal

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 47 §

Antal svar: 15

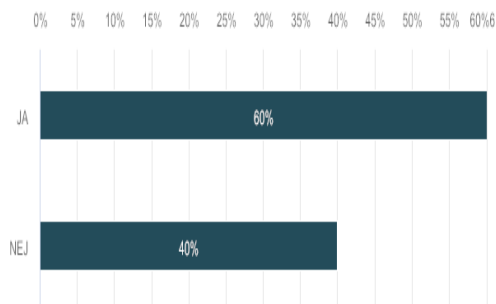
	n	Procent
JA	11	73,3%
NEJ	4	26,7%

De kommuner som svarat ja på frågan samlar in åsikter från klienter genom anhörigsamtal och samtal i samband med fastställandet av klientens vårdplan. En kommun uppger i sitt svar att dess äldreåd medverkar i arbetet att samla in åsikter och önskemål från kommunens innevånare. En av kommunerna har tagit fram en process för att hantera synpunkter från samtliga vårdnivåer inom sin äldreomsorg. Denna kommun samlar i dagsläget manuellt in synpunktsblanketterna och ämnar inom kort att omvandla synpunktsprocessen till en elektronisk tjänst. En kommun har i år gjort en klientundersökning och två andra uppger att de planerar att snarast göra en undersökning över hur klienter och anhöriga upplever äldreomsorgens servicetjänster. En kommun uppger att de årligen samlar in sin personals åsikter genom KivaQ undersökning men att undersökningen inte har riktats enbart mot kommunens äldreomsorgspersonal. De kommuner som svarat nej på frågan motiverar sitt svar med att det i dagsläget inte finns en regelrätt insamling av åsikter men att personalen alltid får framföra åsikter till sin förman.

2.1 Äldreomsorgen har rutiner för personalens anmälningsskyldighet

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 48 §

Antal svar: 15

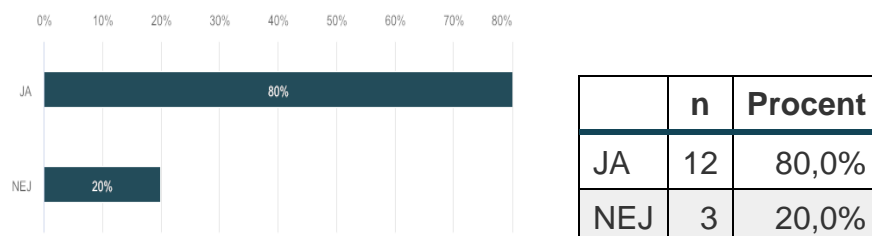

	n	Procent
JA	9	60,0%
NEJ	6	40,0%

Flera kommuner använder ett avvikelserapportsystem. Avvikelse rapporter skrivs vid felmedicinering, misstag i omsorgen samt för ärenden som är riktade till äldreomsorgens arbetarskyddsgrupp. I samtliga kommunernas svar förutom Lemlands svar framkommer att det inte finns skriftlig rutin för personalens anmälningsskyldighet så som den beskrivs i socialvårdslagen.

2.2 Äldreomsorgen har anvisningar för hur personalen ska anmäla klientrelaterade missförhållanden till sina chefer

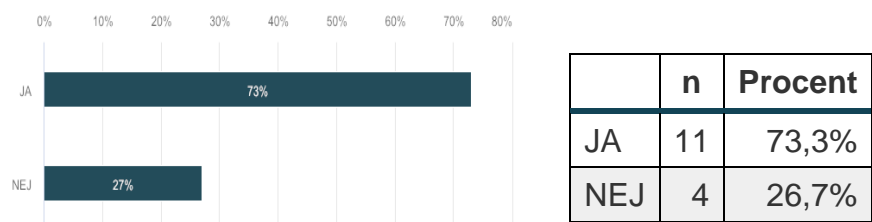
Jmf LL om Socialvård (2020:12) 48 §
Antal svar: 15

De kommuner som svarat ja på frågan hänvisar sin motivering till föregående fråga att det finns ett avvikelserapportsystem. De som svarat nej på frågan motiverar det med att de planerar att utarbeta skriftliga anvisningar för hur klientrelaterade missförhållanden skall rapporteras till chefen.

2.3 Äldreomsorgen har anvisningar för hur personalen ska anmäla misstanke om klientrelaterade missförhållanden till sina chefer

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 48 §
Antal svar: 15

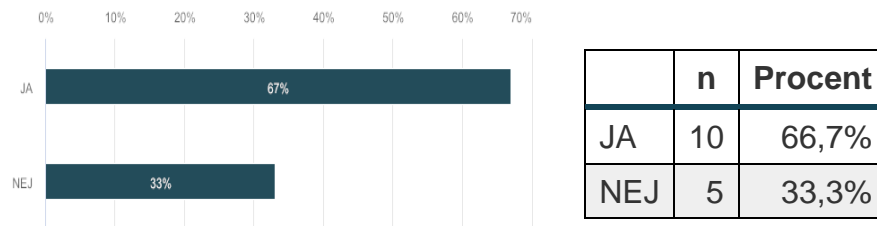

Motivering som ovan i fråga 2.1 och 2.2.

2.4 Äldreomsorgens personal har informerats om anmälningsskyldigheten

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 48 §

Antal svar: 15

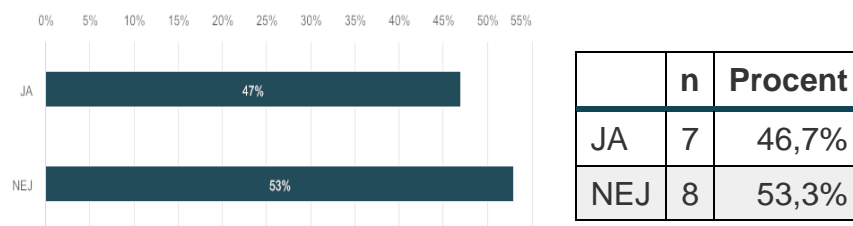

Fem kommuner har motiverat sitt svar på frågan. Ur de svaren framkommer att ledningen ämnar informera personalen om anmälningsskyldigheten vid inkommande personalmöte alternativt vid verksamhetens planeringsdag. Tio kommuner har muntligen gett information till sin personal om anmälningsskyldigheten. Alla kommuner uppger att skriftlig information kommer att finnas tillgänglig då arbetet med egenkontrollplanen är färdigt.

2.5 Rutiner för personalens anmälningsskyldighet ingår i egenkontrollplanen

Jmf LL om Socialvård (2020:12) 48 §

Antal svar: 15

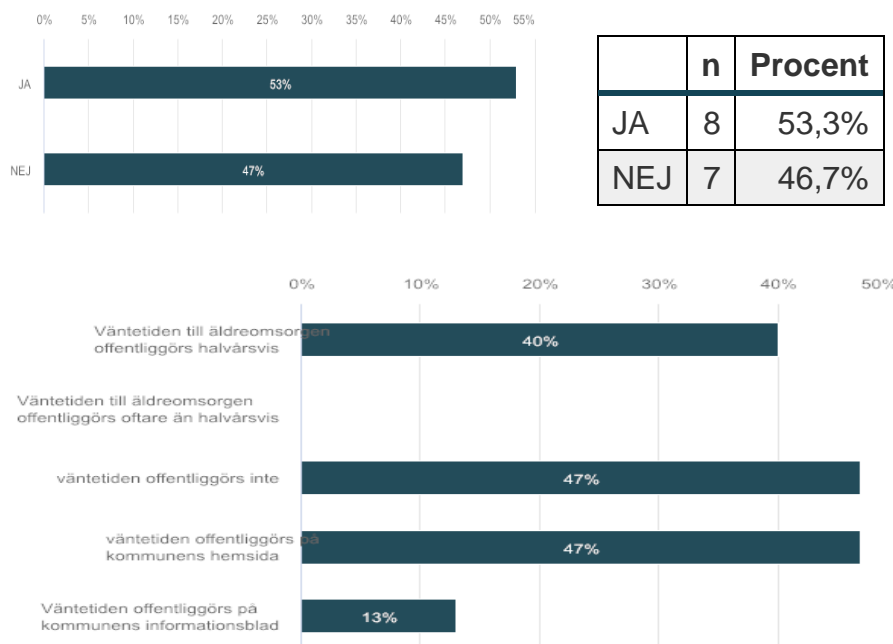

Kommunerna som svarat ja på frågan uppger att personalens anmälningsskyldighet kommer att ingå i egenkontrollplanen när den är färdigt utarbetad. De kommuner som svarat nej på frågan hänvisar till att de inte har en färdig egenkontrollplan men att anmälningsskyldigheten kommer att ingå i deras framtida egenkontrollplan.

3.1 Kommunen offentliggör väntetiderna till äldreomsorgens tjänster

Jmf. Äldrelag (2020:9) 23 §

Antal svar 15

Majoriteten av kommunerna offentliggör äldreomsorgens väntetider på sin elektroniska hemsida och/eller på kommunens månatliga informationsblad. De kommuner som inte offentliggör väntetiderna ämnar göra det på sitt nästkommande informationsblad. Bland de kommuner som svarat nej på frågan framkommer att orsaken till att väntetiden inte offentliggjorts är att kommunen inte har väntetider till äldreomsorgen alternativt att kommunen har mycket korta väntetider omfattande högst några dagar. Oasen uppger att de är ett kommunförbund varför väntetiderna till institutionsvården offentliggörs av respektive kommun.

Analys

Verksamhetsenheter som bedriver kommunal äldreomsorg skall ha en egenkontrollplan i vilken ingår rutiner gällande personalens anmälningsskyldighet. Kommunen ska med sex månaders mellanrum offentliggöra väntetiderna till kommunens socialservice.

ÅMHM kan utgående från kommunernas svar konstatera att endast Lemlands kommun uppfyller socialvårdslagens krav på att ha en färdigt upprättad egenkontrollplan för sin äldreomsorg.

ÅMHHM kan konstatera att samtliga kommunerna förutom Lemlands kommun saknar rutiner som är i enlighet med socialvårdslagen, för personalens anmälningsskyldighet av observerade eller misstänkta klientrelaterade missförhållanden. En tredjedel av kommunerna har inte informerat sin personal om anmälningsskyldigheten. Det framkommer inte ur kommunernas svar om hela äldreomsorgens personal har fått informationen om anmälningsskyldigheten eller om denna information enbart har getts till vissa personalgrupper. Enligt Ålands landskapsregerings tillämpningsguide (s.75) för landskapslag (2020:12) om socialvård 48 § 1 mom. avses med personer en bred definition som även kan omfatta exempelvis lokalvårdare.

ÅMHHM kan konstatera att en knapp majoritet av kommunerna offentliggör regelbundet sina väntetider till äldreomsorgens olika tjänster. De kommuner som inte offentliggör väntetiden har antingen förbisett skyldigheten eller ansett att de inte behöver offentliggöra väntetid som inte finns eller är mycket kort. Varken lagens lydelse eller landskapsregeringens tillämpningsguide (ibid) medger annan tolkning av väntetidernas offentliggörande. ÅMHHM kan således konstatera att lagens bestämmelse är tydlig och att väntetiden till äldreomsorgens tjänster skall offentliggöras på kommunens hemsida eller på kommunens informationsblad minst två gånger per år.

Konsekvenser

Kommunernas svar är sammanställda i tabell (1.1) och återfinns som bilaga i slutet av denna rapport.

ÅMHHM har konsulterat Tillstånd- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) hur fastländska tillsynsmyndigheter bedömt brister i skyldigheten att upprätta en egenkontrollplan inom socialvården med rutiner för personalens anmälningsskyldighet. Dessa brister har efter regionverkens konstaterande utmynnat i uppmärksamgörande varför ÅMHHM i sin bedömning i enlighet med riket valt att använda samma bedömningsverktyg.

ÅMHHM, uppmärksamgör med stöd av landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland 10 §, genom separata beslut äldreomsorgen i följande åländska kommuner Brändö, Eckerö, Finström, Föglö, Geta, Hammarland, Jomala, Kumlinge, Kökar, Lumparland, Saltvik, Sottunga, Sund och Vårdö samt kommunförbundet Oasen, att upprätta en egenkontrollplan innehållande rutiner för personalens anmälningsskyldighet i enlighet med bestämmelserna i landskapslag (2020:12) om socialvård 47 och 48 §§. Mariehamn har genom MB-2021-371 den 03.11.2021 redan erhållit ett uppmärksamgörande på att stadens äldreomsorg enligt ovanstående paragrafer i socialvårdslagen har skyldighet att upprätta en egenkontrollplan innehållande rutiner för personalens anmälningsskyldighet varför ÅMHHM genom detta tillsynsprojekt inte tilldelar staden ytterligare ett uppmärksamgörande på denna punkt.

ÅMHM uppmärksamgör med stöd av landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland 10 §, genom separat beslut äldreomsorgen i Brändö, Eckerö, Föglö, Geta, Hammarland, Mariehamn och Saltvik att väntetiderna till kommunens äldreomsorgstjänster enligt äldrelag (2020:9) 23 § skall offentliggöras åtminstone en gång per halvår.

Bilaga 1. Tillsyn äldreomsorg 2021

Mätperiod 17.09.2021-04.10.2021

Kommun samt kommunförbundet Oasen	Egenkontrollplan	Rutiner för personalens anmälningsskyldighet	Offentliggörandet av äldreomsorgens väntetider
Brändö	saknas	saknas	Offentliggörs inte
Eckerö	saknas	saknas	Offentliggörs inte
Finström	saknas	saknas	Offentliggörs
Föglö	saknas	saknas	Offentliggörs inte
Geta	saknas	saknas	Offentliggörs inte
Hammarland	saknas	saknas	Offentliggörs inte
Jomala	saknas	saknas	Offentliggörs
Kumlinge	saknas	saknas	Offentliggörs
Kökar	saknas	saknas	Offentliggörs
Lemland	finns	finns	Offentliggörs
Lumparland	saknas	saknas	Offentliggörs
Mariehamn	saknas	saknas	Offentliggörs inte
Saltvik	saknas	saknas	Offentliggörs inte
Sottunga	saknas	saknas	Offentliggörs
Sund	saknas	saknas	Offentliggörs
Vårdö	saknas	saknas	Offentliggörs
Oasen k.f.	saknas	saknas	Medlemskommunerna skall offentliggöra väntetiden till institutionsvården vid Oasen

Tabell (1.1). Sammanställning av kommunernas svar gällande frågor om egenkontrollplanen, personalens anmälningsskyldighet och offentliggörandet av väntetider inom kommunal äldreomsorg på Åland.